

Stopiņu novadā Alekšu dzimtas lietu stāsti

2019. gada 18. maijs ir Muzeja nakts notikumi Stopiņu novadā. Rīgas pievārtē Dreiliņu pagasta vēsturiskajā viensētā «Būmaņi» interesentiem paveras dokumentāls stāsts par 20. gadsimta īstiem saimniekiem, kuru agrākā saimnieciskās darbības lieciniece nav tikai fotogrāfija. Stāsts par ļaudīm, kas pieprot celtniecību, vada saimniecību un attīsta lauksaimniecību. Alekšu dzimtas lietu stāsti ir dokumentētas atmiņas, lai pieminētu gan karalauka varonību, gan novērtētu tos, kuru cīņas ierocis ir lauku saimniecības lauki un ēkas, mājas grāmata pilsoņu pierakstīšanai un saimniecības grāmatas, kas ataino preču, naudas un algotā darbaspēka attiecības un kustību. Īpašu nozīmi laika gaitā ieguvušas dzimtas priekšmetiskās liecības – karogs, vijole, pūra lāde, fotogrāfijas un vēstules. “Būmaņu” saimniecībā ir saglabātas senas ēkas un dzimtas vērtības, kā arī zināmas darba un sadzīves, no agrākām paaudzēm pārņemtās tradīcijas.



Alekšu dzimtas saimnieciskā un praktiskā darbība galvenokārt saistīta ar dārzkopības, graudkopības, piensaimniecības, putnkopības un citiem lauksaimniecības un lopkopības darbiem. Pirmie “Būmaņu” mājas saimnieki ir Trīne Būmanis (1856 – 1944), dzimusi Cīrulis un Gusts Būmanis (1855-1924). Muzeja nakts stāsta pamatā ir dzimtas saimnieces darbības laiks - Anna Amālija Būmane (1882 – 1960), precējusies ar Johanu Bruno Aleksi (1886 - 1973). Ģimenes locekļi gan laukstrādnieki, gan piensaimnieki. Sākas saimniecības ēku, vēlāk dzīvojamās mājas celtniecība.

Viensētā esošā ledus pagraba celtniecības laiks ir 20. gadsimta trīsdesmitie gadi, kad tika celta saimniecības kūts un klēts. Aplūkojot ēku, var redzēt, ka virs ledus pagraba bijusi liela zemes slāņa kārtā, apaugusi ar zāli, lai pagraba telpās uzturētu vajadzīgo temperatūru. Ledus pagrabā ir divas pilnīgi atsevišķas telpas. Vienā apcirkņos tika turēti kartupeļi, bet otrā, zem kuras, ir vēl pazemes lūkas, tika turēti atdzēsēti piena produkti: piens, krējums, saldaiss krējums, sviests. Pazemes lūkās ziemas periodā tika ievietoti, no tuvākā Juglas ezera, ar zirdziņu atvestie sazāģētie ledus kluči. Ledus pagrabs arī mūsdienās galvenokārt kalpo pārtikas produktu uzglabāšanai. Lai izkļiedētu raizes par tā

laika saimniekošanu un mazā dēla veselību, Anna Amālija tiekas ar Eiženu Finku. Šim gājienam sava leģenda un labvēlīgs turpinājums. Annas Amālijas un Johana Bruno Alekša saimniekošanas laikam piemīt vērienīgums - plaša govju, zirgu un putnu saimniecība. Katrai govij savs vārds, rūpīgi tiek pierakstīts izslaukums pa dienām vairāku gadu garumā, sākot no 1922. gada līdz 1940. gadam. No Anitas Aleksses stāstījuma uzzinām: "Piena un pārstrādes produktus veda ar zirdziņu veikalam Rīgā, Tallinas ielā. Veda gan siltu, gan jau atdzesētu. Veda pa tagadējo A. Deglava ielu un tur nebija gluds ceļš, bet gan pār purvu no balķiem salikts....No nostāstiem atceros, ka esot jau gaidījuši pircēji rindā..".

Ne mazāk spilgtas ir atmiņas par kāpostu kublu un kāpostu audzēšanu, gatavošanu un tirgošanu. Patiesu interesi izraisa saimniecības ēkas – vāgūzis, šķūnis, kūts, ratnīca pastāsti. Plānoto darbu un izdevumu uzskaitījums raksturo saimniekošanas darbību. Pārsteigums ir oficiāli reģistrēta un izdota Zirga pase. 1921. gadā pieņemts Latvijas Satversmes Sapulces prezidenta Jāņa Čakstes un Iekšlietu ministra Laimiņa parakstīts dokuments, kas paredz nosacījumus un instrukciju par zirgu pasēm un tirgošanos ar zirgiem, kā arī nosaka zirgu reģistrēšanas kārtību. Noteikumi paredz, katram zirgu īpašniekam pēc viņu dzīves vietas jāizņem no sava pagasta, pilsētas vai miesta valdes pase katram viņam piederošam zirgam.

Pasē jāieraksta zirga īpašnieka vārds, uzvārds, adrese un zirga raksturīgās pazīmes: vecums, augstums, spalvas krāsa un sevišķas pazīmes. Pīrkst vai pārdot zirgu, kuram nav pases – aizliegts. (Pagaidu noteikumi, 2., 4. punkts).

Pēc Zirga pases datiem lasāms, ka Bruno Aleks dzīvo Dreiliņu pagasta "Būmaņos" un iegādājies melnu zirgu, vecums seši ar pus gadi. Suga Igaunijas. Augstums pie skaustuves 155 centimetri, sevišķas pazīmes – zvaigzne pierē, kreisajai pakaklējai vēzītis balts.

Zirga pase Izdota no Valkas Apriņķa pašvaldības iestādēm, reģistrēta Dreiliņu pagasta Valdē 1930. gada 16. janvāris, Nr.74. 1935. gadā Armijai derīgs. Vezumnieku. 1938. gada zīmogs Armijai nepiemērots.

Kūts iemītnieku un lauksaimniecības darbu vizualizācija – video ieraksts tiek pārvērsts skaņā. Uz mirkli liekas, ka laukstrādnieku darbi – sēšana, pļaušana, labības kulšana un piena apstrāde notiek tepat līdzās. Tāpat kā dokumentālais kino par 20. gadsimta pirmās puses saimniecisko darbību Latvijā, kas atspoguļo 1924. gada starptautisku lauksaimniecības un piensaimniecības uzplaukumu, pirmā Latvijas Valsts prezidenta Jāņa Čakstes pamatnopenls ir demokrātijas, tiesiskuma ideju iedēstīšana jaunajā valstī, kā arī eiropiskas valsts veidošana. Valdība īsteno arī Priekuļu Lauksaimniecības institūta apmācības specifiku. Ikvienas darba rokas ir valsts stiprais balsts un veicina valsts atjaunatni. Paveras bezgalīgas lauku ainavas, labības lauki, ganāmpulki un darbu daudzveidība. Ārējie tirgi Latvijas lauksaimniecības ražojumiem ir labvēlīgi, un nojaušams preču eksporta galamērķis. Otrā daļa uzskatāmi parāda, kā Latvijā mainās iekārtas un to varoņi. Dreiliņu pagasta zemnieki nodod valstij labību, aktivizējas kooperatīvā iekārta, tiek slavēta Rīgas Apriņķa kolhoza "Cīņa" piena ferma (1945 – 1949). Dokumentālajā kinožurnālā "Padomju Latvija", redzama Alekšu dzimtas un citu Dreiliņu pagasta zemnieku saimnieciskā darbība.

Zemnieks no kaula ir arī Annas Amālijas un Johana Bruno dēls Visvaldis Jānis Alekss (1924 – 2010). Lasām vēstules, kas ir vēsturiskā laikmeta raksturojošas, neiztikt bez cenzūras. Vēstuļu saturs ar mirkļa burvību ... jaunekļa domas par skološanās piecgadīgajā Priekuļu lauksaimniecības vidusskolā. Tad notikumi, kas skaudri atklāj Otrā pasaules kara laika sajūtas. Cilvēki centās piemēroties vācu okupācijas apstākļiem. Esot Padomju armijas rindās, Visvaldis iegūst ievainojumu un jāturpina ilgstoša ārstēšanās slimnīcā. Sākotnēji Rēzeknē, vēlāk Krievijas Udmurtijas Republikā, kas atrodas Volgas federālajā apgabalā. Attālums un domas par mājiniekiem ir saikne par lietām un neziņu. Arī jaunākā paaudze vecvectēva vēstules, agrāk nav lasījusi, tāpēc jo īpaši – emocionāli skaisti!

Tikpat nozīmīgi un sevis cenoši apzināts Alekšu dzimtas veiksmes talismans – kastaņkoks, kas bieži vien sastopams pie senām ēkām. Tas vairo skaistumu, ģimenes materiālo un emocionālo labklājību. Senos laikos saimnieki, stādot kokus, šīs vērtības ļoti ievēroja. Pavasarī mājas ļaudis priecē krāšņas ziedu svecas, rudenī – zaļas adatu bumbas, kurā slēpts radības brīnums.

Novēroju, ka katra jaundzimuša cilvēka ienākšana šajā dzimtā ir mīlestības un dziļas cieņas apliecinājums. Šeit rodams latviskai videi piedēvējamais dzīves spēks un rakstura īpašības – liela darba mīlestība, nebeidzama rosmība un patiesa griba. Ar lepnumu gribu teikt: "Latvijas simtgades

garā piedzīvots patiesi skaists vienas dzimtas atmiņu stāsts, ieskandinot gan dvēselisko, gan cildeno - sajūtot lepnumu par dzimtu un tās spēku turpinājumā”.

Paldies par Alekšu dzimtas kopību un atbalstu, paldies par Anitas un Ineses viesmīlību un labvēlību vēsturiskās atmiņas izklāstā, veidojot jaunu novadpētniecības materiāla kolekcijas daļu par saimniecisko dzīvi ar starpkara ainavu, lauku darbu, lauksaimniecības priekšmetu un piedzīvotajiem pirmajiem padomju kolektīvajiem Darba gadiem. Alekšu dzimtas lietu stāsti interesentiem atklāja 2019. gada Muzeja nakts notikumu burvību un dzimtas vienotības spēku. Paldies Stopiņu novada domes finansējumam, vēsturisko viensētu saimniekiem un visu klātesošo līdzdalībai. Pavisam kopā pulcinot vairāk nekā 100 interesentus. Uz tikšanos jaunos stāstos un vēsturiskās atmiņas dzīvotspējā!

Neliela klātienē foto reprodukcija apkopota un vērojama Ulbrokas bibliotēkas galerijā <https://www.stopini.lv/lv/kultura/ulbrokas-biblioteka/galerijas> un sadaļā projekti <https://stopini.lv/lv/kultura/ulbrokas-biblioteka/projekti>

Daiga Brigmane, projekta īstenotāja un pasākuma vadītāja 2019. gada 27. maijs